

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA

VOL. XXXIII, 26

SECTIO C

1978

Instytut Biologii UMCS
Zakład Systematyki i Geografii Roślin

Wojciech PASZKOWSKI

Park zamkowy w Łęcznej

Замковый парк в Ленчне

The Palace Park in Łęczna

WSTĘP I METODA

W ostatnich latach zaznacza się w Polsce duże zainteresowanie parkami wiejskimi. Znaczenie ich wzrasta nie tylko jako obiektów historycznych i kulturalnych, ale przede wszystkim naukowych, dydaktycznych i rekreacyjnych. Utrzymało się bowiem w drzewostanach parków dużo gatunków rzadkich drzew i krzewów, które mogą być bazą genową najbardziej odpornych na nasze warunki klimatyczne ekotypów drzew, które przetrwały nawet ostre zimy, stąd nadają się do reprodukcji. Z drugiej strony rozwój turystyki i wypoczynku stwarza konieczność zachowania wszystkich oaz zieleni wysokiej, niezbędnej do zapewnienia wypoczynku człowieka po jego ciężkiej pracy w warunkach często zatrutego powietrza, hałasu itp.

Wybór jako obiektu badań parku w Łęcznej podyktowany był przede wszystkim koniecznością zarejestrowania jego drzewostanu przed nadchodzącą urbanizacją tego miasta, przewidzianego na stolicę Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Czynnikiem sprzyjającym podjęciu badań był obóz studencki zorganizowany w Łęcznej przez SZSP. Badania parku stanowiły jedną z części programu zainicjowanego przez tę organizację. Przeprowadzono je w r. 1975. Badania polegały na wykonaniu spisu jakościowego i ilościowego drzew i krzewów parku. Przeprowadzono też pomiary pierśnicy drzew o średnicy ponad 10 cm przy użyciu klipy—średnicomierza. Drzewom o grubości ponad 90 cm mierzono obwód w pierśnicy. Wyniki pomiarów dla poszczególnych gatunków przedstawiono w formie wykresów. Nomenklaturę roślin podano na podstawie „Roślin Polskich” (9) i „Dendrologii” (7). Dane historyczne podano według cytowanej literatury i notatek archiwalnych (2, 3, 4, 6, 8).

Składam serdeczne podziękowanie prof. dr hab. D. Fijałkowskiemu za pomoc i cenne wskazówki w realizacji niniejszego opracowania.

UWAGI HISTORYCZNE

Najstarsza wzmianka o Łęcznej jako wsi (6) pochodzi z r. 1409 i podana została przez Zbigniewa z Łęcznej. Od r. 1462 Łęczna należała do rodziny Tęczyńskich, dzięki której osiedle to uzyskało prawa miejskie. Nadał je w r. 1467 Kazimierz Jagiellończyk. Niedługo potem Łęczna stała się własnością rodu Firlejów i przejściowo na początku XVII wieku Adama Noskowskiego. W tym czasie powstał murowany zamek o charakterze obronnym i prawdopodobnie park. W drugiej połowie XVII wieku Łęczną przejął ponownie ród Firlejów. Około r. 1700 zamek przeszedł w posiadanie rodziny Sapiechów, a następnie od r. 1713 — Potockich, od r. 1745 — Rzewuskich. W latach 1767—1772 właścicielem był Szeptycki, później Branicki (8). Od r. 1800 do r. 1808 Łęczna należała do Fryderyka Kalkreutha, a od około r. 1870 do Ludwika Grabowskiego, a po nim do Jana Blocha i Józefa Bogusławskiego. W drugiej połowie XIX wieku zamek uległ zniszczeniu, a na jego miejscu wystawiono murowany pałac. Do r. 1939 właścicielką parku i pałacu była Wielowieyska z domu Bogusławska (2—4).

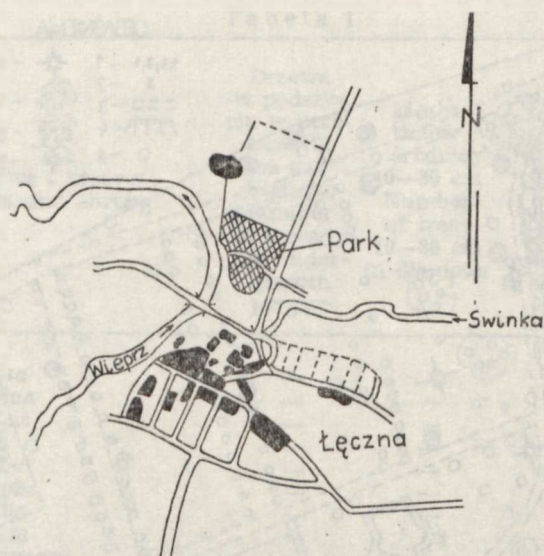
Po r. 1946 w wyniku przeprowadzonej reformy rolnej park z pałacem przekazane zostały gminie w Łęcznej. Część gruntów przejęło PGR. W dawnych zabudowaniach pałacowych zlokalizowana została Zasadnicza Szkoła Ogrodowa oraz Zakład Doświadczalny Półprzewodników „Unitra” i Kombinat Ogrodniczy z Leonowa.

POŁOŻENIE I GRANICE

Park jest położony w osiedlu i gminie Łęczna. Zajmuje wysokie wzgórze (około 25 m wys. wzgl.) przy ujściu Świnki do Wieprza, na prawym brzegu obu tych rzek. Łęczna powierzchnia parku wynosi 7,5 ha. Pod względem geomorfologicznym Łęczna należy do Równiny Łuszczowskiej (1) w miejscu przełomu Wieprza przez tę Równinę. Według Romera (5) Łęczna wchodzi do klimatu Wyżyn Środkowych ze średnią temperaturą lipca około 18°C, sumą opadów rocznych 550 mm i średnimi temperaturami stycznia -5°C . Gleby należą do brunatnych wytworzonych z lessów, pokrywających utwory kredowe.

UKŁAD KOMPOZYCYJNY

Park powstał prawdopodobnie w pierwszej połowie XVII wieku i założony został razem z zamkiem przez ród Firlejów. Układ kompozycyjny miał charakter ogrodu włoskiego. Zlokalizowany on był tylko na wierz-

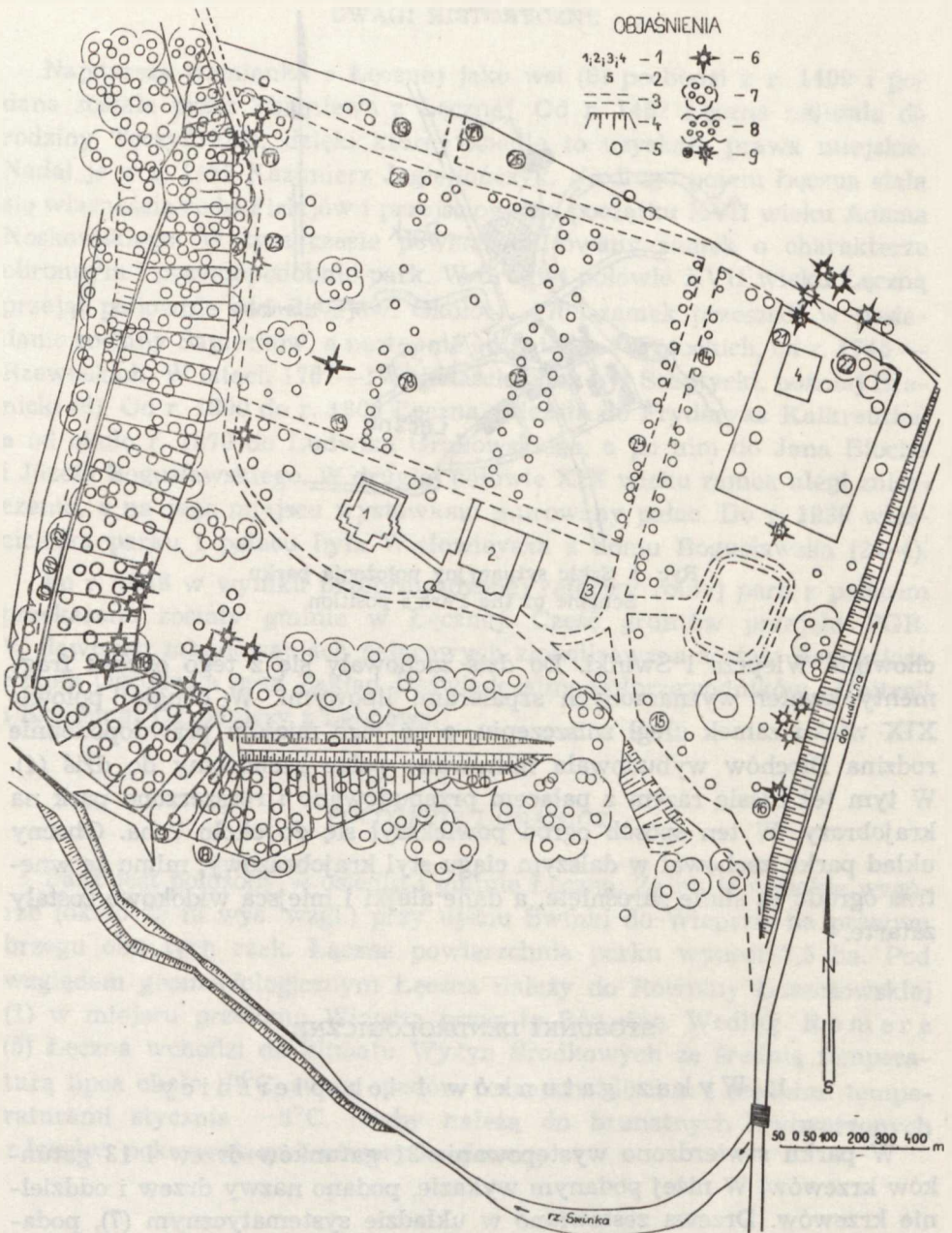
Ryc. 1. Szkic sytuacyjny położenia parku
Scheme of the Park's position

chowie Wieprza i Świnki. Do dziś zachowały się z tego okresu fragmenty kwater wyznaczonych szpalerami lipowymi. W drugiej połowie XIX wieku zamek uległ zniszczeniu, a na jego miejscu prawdopodobnie rodzina Blochów wybudowała murowany pałac zachowany do dziś (4). W tym też czasie razem z pałacem przebudowano i rozszerzono park na krajobrazy. W ten sposób ogród powiększył się do około 7 ha. Obecny układ parku zachował w dalszym ciągu styl krajobrazowy, mimo że wnętrza ogrodu są silnie zarośnięte, a dane alejki i miejsca widokowe zostały zatarte.

STOSUNKI DENDROLOGICZNE

1. Wykaz gatunków i ich pierśnicy

W parku stwierdzono występowanie 31 gatunków drzew i 13 gatunków krzewów. W niżej podanym wykazie, podano nazwy drzew i oddzielnie krzewów. Drzewa zestawiono w układzie systematycznym (7), podając liczby w dwóch zakresach średnicy 10—30 cm i powyżej 30 cm. Przy krzewach uwzględniono tylko ich ogólne zwarcie w przeliczeniu na ary (tab. 1).

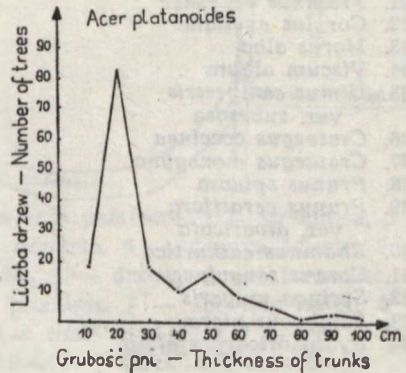
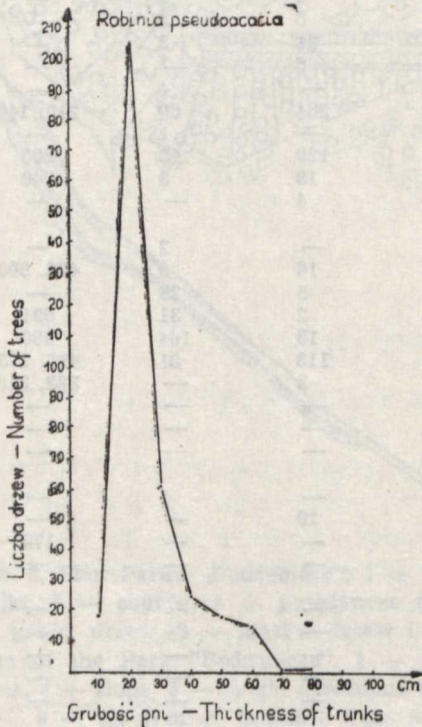
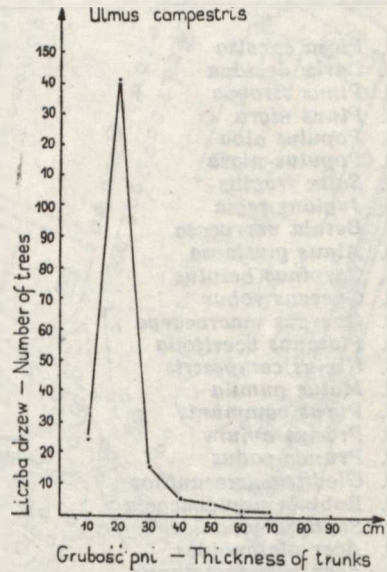
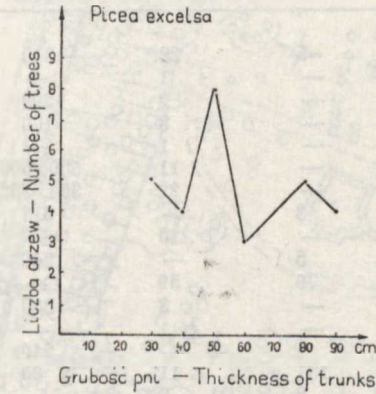
Ryc. 2. Plan Parku „Podzamcze”; 1 — zabudowania pałacowe, 2 — strzelnica, 3 — alejki, 4 — skarpa, 5 — pojedyncze drzewa liściaste, 6 — drzewa iglaste, 7 — grupy drzew, 8 — masyw drzew i krzewów, 9 — drzewa grube i rzadkie
 Plan of the Park "Podzamcze"; 1 — palace premises, 2 — shooting-range, 3 — lanes, 4 — slope, 5 — single deciduous trees, 6 — coniferous trees, 7 — tree groups, 8 — an area of compact trees and shrubs, 9 — thick and rare trees

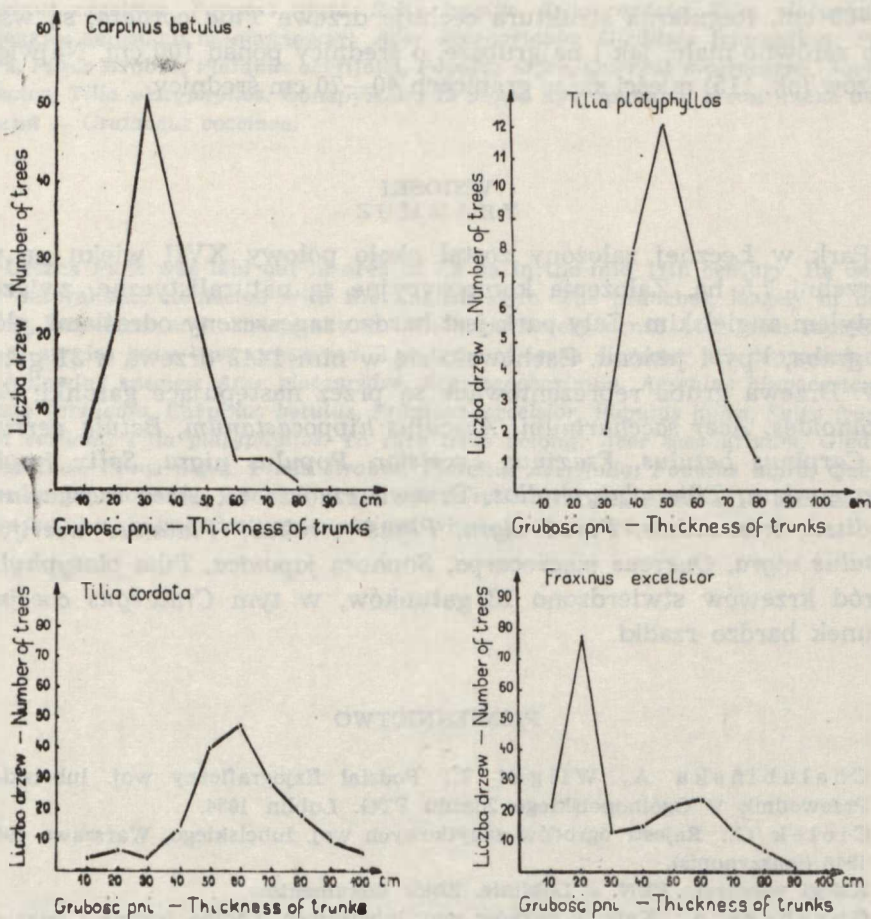
Tabela 1

Lp. No.	Drzewa i krzewy Trees and shrubs	Drzewa w podszy- ciu w prze- liczeniu na ary Statistic number of trees in the under- growth per are	Liczba drzew o średnicy 10—30 cm Number of trees 10—30 cm in diameter	Liczba drzew o średnicy ponad 30 cm Number of trees over 30 cm in diameter	Obwód (w cm) drzew grubych i rzadkich The circum- ference (in cm) of thick and rare trees
1.	<i>Picea excelsa</i>	—	5	28	310
2.	<i>Larix decidua</i>	—	—	1	—
3.	<i>Pinus strobus</i>	—	—	2	200
4.	<i>Pinus nigra</i>	—	—	8	170
5.	<i>Populus alba</i>	—	—	1	—
6.	<i>Populus nigra</i>	—	—	11	550, 500
7.	<i>Salix fragilis</i>	—	—	22	354, 336,
8.	<i>Juglans regia</i>	—	3	—	317
9.	<i>Betula verrucosa</i>	—	—	10	—
10.	<i>Alnus glutinosa</i>	—	5	—	240
11.	<i>Carpinus betulus</i>	2	79	59	—
12.	<i>Quercus robur</i>	—	—	3	230
13.	<i>Quercus macrocarpa</i>	—	—	1	—
14.	<i>Platanus acerifolia</i>	—	1	—	240
15.	<i>Ulmus campestris</i>	2	181	11	80
16.	<i>Malus pumila</i>	—	8	2	—
17.	<i>Pyrus communis</i>	—	6	3	—
18.	<i>Prunus avium</i>	—	21	3	—
19.	<i>Prunus padus</i>	—	6	—	—
20.	<i>Gleditsia triacanthos</i>	—	—	4	—
21.	<i>Robinia pseudoacacia</i>	3	284	60	210, 140
22.	<i>Sophora japonica</i>	—	—	1	—
23.	<i>Acer platanoides</i>	—	120	43	250
24.	<i>Acer pseudoplatanus</i>	1	18	3	340
25.	<i>Acer pseudoplatanus</i> var. <i>purpureum</i>	—	4	—	—
26.	<i>Acer saccharinum</i>	—	—	2	—
27.	<i>Acer negundo</i>	—	16	9	423, 300
28.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	—	5	23	—
29.	<i>Tilia platyphyllos</i>	—	2	31	621
30.	<i>Tilia cordata</i>	—	15	164	380
31.	<i>Fraxinus excelsior</i>	—	113	81	495, 375
32.	<i>Corylus avellana</i>	4	3	—	322, 310
33.	<i>Morus alba</i>	5	—	—	—
34.	<i>Viscum album</i>	—	—	—	—
35.	<i>Ulmus campestris</i> var. <i>suberosa</i>	5	—	—	—
36.	<i>Crataegus coccinea</i>	—	—	1	—
37.	<i>Crataegus monogyna</i>	—	10	—	—
38.	<i>Prunus spinosa</i>	1	—	—	170
39.	<i>Prunus cerasifera</i> var. <i>divaricata</i>	1	—	—	—
40.	<i>Rhamnus cathartica</i>	2	—	—	—
41.	<i>Cornus sanguinea</i>	2	—	—	—
42.	<i>Syringa vulgaris</i>	2	—	—	—
43.	<i>Sambucus nigra</i>	2	—	—	—
44.	<i>Symphoricarpos albus</i>	3	—	—	—

2. Struktura grubości pni

Panującymi drzewami w parku są następujące gatunki: *Robinia pseudoacacia*, *Acer platanoides*, *Carpinus betulus*, *Ulmus campestris*, *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*, *Fraxinus excelsior*, *Picea excelsa*. Dokładne pomiary średnicy i liczby poszczególnych gatunków pozwalają na ukazanie tych danych w formie wykresów przedstawiających strukturę grubości pni poszczególnych gatunków (ryc. 3). *Ulmus campestris* cechuje wy-

Ryc. 3. Struktura grubości pni
Diameter of tree trunks

stępowanie największej liczby (144 szt.) drzew o średnicy ok. 20 cm. Jest to wynikiem zamierania tego gatunku pod wpływem stałych ataków grzyba pasożytniczego *Graphis ulmi*. *Picea excelsa* reprezentowana jest przez 33 drzewa o zróżnicowanych wymiarach, głównie ok. 30 cm (4 drzewa), 50 cm (8 drzew) i 80 cm (4 drzewa). Bardzo podobne stosunki biometryczne jak *Ulmus campestris* ma *Robinia pseudoacacia*. Ponad 200 drzew o średnicy do 20 cm i tylko kilkanaście o średnicy 50–80 cm. *Carpinus betulus* reprezentowany jest przez okazy 20–40 cm (razem ok. 84 drzewa). Bardziej wyrównane wymiary ma *Fraxinus excelsior*. Drzew o średnicy ok. 20 cm jest 90 i po kilkanaście (razem 80 drzew) o średnicy 30–80 cm (ryc. 3). Podobne wymiary charakteryzują drzewa *Acer platanoides*. Niemal wszystkie okazy *Tilia platyphyllos* (ponad 26 szt.) mają średnicę

30—60 cm. Regularna struktura cechuje drzewa *Tilia cordata*, są wśród nich zarówno małe, jak i najgrubsze, o średnicy ponad 100 cm. Najwięcej okazów (ok. 115) mieści się w granicach 40—70 cm średnicy.

WNIOSKI

Park w Łęcznej założony został około połowy XVII wieku na powierzchni 7,5 ha. Założenia kompozycyjne są naturalistyczne, związane ze stylem angielskim. Cały park jest bardzo zagęszczony odroślami, głównie graba, lipy i jesionu. Zachowało się w nim 1442 drzewa z 31 gatunków. Drzewa grube reprezentowane są przez następujące gatunki: *Acer platanoides*, *Acer saccharinum*, *Aesculus hippocastanum*, *Betula verrucosa*, *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Populus nigra*, *Salix fragilis*, *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*. Drzewa rzadkie to: *Acer saccharinum*, *Gleditsia triacanthos*, *Pinus nigra*, *Pinus strobus*, *Platanus acerifolia*, *Populus nigra*, *Quercus macrocarpa*, *Sophora japonica*, *Tilia platyphyllos*. Wśród krzewów stwierdzono 13 gatunków, w tym *Crataegus coccinea*, gatunek bardzo rzadki.

PIŚMIENICTWO

1. Chałubińska A., Wilgat T.: Podział fizjograficzny woj. lubelskiego. Przewodnik V Ogólnopolskiego Zjazdu PTG. Lublin 1954.
2. Ciołek G.: Rejestr ogrodów zabytkowych woj. lubelskiego, Warszawa 1947—1948 (maszynopis).
3. Księgi wieczyste PBN w Lublinie. Zbiór dokumentów.
4. Obrębska A.: Katalog parków woj. lubelskiego. Łęczna (gmina i miasta — dawny pow. Lublin). Lublin 1976.
5. Romer E.: Regiony klimatyczne Polski. Prace Wrocł. Tow. Nauk. Seria B, Wrocław 1949.
6. Trojanowska M.: Akta miasta Łęcznej 1450—1950 (maszynopis) Lublin.
7. Seneta W.: Dendrologia. PWN, Warszawa 1973.
8. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego. Warszawa 1884.
9. Szafer W., Kulczyński S., Pawłowski B.: Rośliny polskie. PWN, Warszawa 1975.

РЕЗЮМЕ

Парк был разбит приблизительно в половине XVII века на поверхности 7,5 га, композиция парка связана с английским стилем. Парк сильно загущен порослью граба, липы, ясеня. В нем сохранилось 1442 дерева, принадлежащих к 31 виду.

Деревья с наибольшим обхватом принадлежат к видам: *Acer platanoides*, *Acer saccharinum*, *Aesculus hippocastanum*, *Betula verrucosa*, *Carpinus betulus*,

Fraxinus excelsior, *Populus nigra*, *Salix fragilis*, *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*. К редким деревьям принадлежат: *Acer saccharinum*, *Gleditsia triacanthos*, *Pinus nigra*, *Pinus strobus*, *Platanus acerifolia*, *Populus nigra*, *Quercus macrocarpa*, *Sophora japonica*, *Tilia platyphyllos*. Обнаружено 13 видов кустарников, в том числе очень редкий — *Crataegus coccinea*.

SUMMARY

Łęczna Park was laid out in area of 7.5 ha in the mid 17th century. Its design was naturalistic, connected with the English style. The branches, largely of horn-beams, lime-trees and ashes make the whole park very dense. 1442 trees representing 31 species have been preserved. The trees of large diameter are represented by the following species: *Acer platanoides*, *Acer saccharinum*, *Aesculus hippocastanum*, *Betula verrucosa*, *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Populus nigra*, *Salix fragilis*, *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*. To rare trees belong: *Acer saccharinum*, *Gleditsia triacanthos*, *Pinus nigra*, *Pinus strobus*, *Platanus acerifolia*, *Populus nigra*, *Quercus macrocarpa*, *Sophora japonica*, *Tilia platyphyllos*. Among shrubs 13 species have been found including *Crataegus coccinea* which is very rare.

